

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΑΙ ΤΟΥ «ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΥ» ΤΗΣ ΓΟΡΤΥΝΟΣ

Εἰς βραχὺ ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὸ «Annual of the British School in Athens»¹ ὁ Woodward ἔθεσε τὸ ἐρώτημα ποῖοι ὑπῆρξαν οἱ ἀρχαιότεροι εἰς ἡμᾶς γνωστοὶ ἐπισκέπται τοῦ «Λαβυρίνθου» τῆς Γόρτυνος, δηλαδὴ τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου λατομείου, τοῦ κειμένου δυτικῶς τῆς ἀρχαίας πόλεως, μὲ τὸ ὅποιον ἤδη κατὰ τὸν XI αἰῶνα — ὅπως ἐξάγεται ἐκ χωρίου τοῦ Κεδρηνοῦ² — εἶχον συνδεθῆ οἱ μῦθοι τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Μινωταύρου καὶ ἐκ τούτου καὶ τὸ ὄνομα «Λαβύρινθος». Ὁ Josef Pitton de Tournefort, ὁ ὁποῖος ἐξηρένησε τὸ σπήλαιον ἐκεῖνο κατὰ τὸ ἔτος 1770, ἀναφέρει ὅτι ἀνέγνωσε, χαραγμένα εἰς τοὺς τοίχους τοῦ βράχου, τὰ ὀνόματα ἀρχαίων τινων ἐπισκεπτῶν τοῦ λατομείου, συνοδευόμενα ὑπὸ τῶν ἀντιστοιχῶν χρονολογιῶν τῆς ἐπισκέψεως τῶν. Ἡ ἀρχαιότερα χρονολογία ἦτο, ὡς λέγει, τὸ 1444. Ὁ Woodward ὁμοῦ ἀποδεικνύει ὅτι ἤδη τὸ 1421 ἢ τὸ βραδύτερον τὸ 1422 ὁ «Λαβύρινθος» ἦτο γνωστὸς καὶ τὸν ἐπεσκέπτοντο. Τοῦτο πράγματι μᾶς μαρτυρεῖ εἰς ἀνθρωπιστῆς ἐκ Pergamo, ὁ Gasparino Barzizza, συγγραφεὺς μιᾶς πραγματείας *De Orthographia*, συγγραφείσης ἀκριβῶς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν: μᾶς διηγεῖται ὅτι ἐπίσκεψις τοῦ μυστηριώδους «Λαβυρίνθου» (ἀναμφιβόλως ταυτιζομένου μὲ τὸ σπήλαιον τῆς Γόρτυνος) ἐγένετο ἐκ μέρους τῶν ἐνετῶν ἀρχόντων, τῶν ἀποσταλέντων εἰς τὴν Κρήτην παρὰ τῆς Γαληνοτάτης, εὐθὺς ὡς ἔθεσαν πόδα ἐπὶ τῆς νήσου.

Ἄλλ' ἢ ὑπὸ τοῦ Woodward προστεθεῖσα χρονολογία δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἡ ἀρχαιότερα. Πράγματι, παρέλειψεν οὗτος νὰ ἀναφέρῃ ὅτι τὸ 1416 εἰς ἄλλος Ἴταλὸς ἐπεσκέφθη λεπτομερῶς καὶ περιέγραψε τὸν «Λαβύρινθον» τῆς Γόρτυνος: ὁ φλωρεντινὸς Cristoforo Buondelmonti. Εἰς τὴν *Descriptio Cretae* του, ἐκδοθεῖσαν τὸ 1755 ὑπὸ τοῦ Ἐνετοῦ Cornelius (Flaminio Cornaro)³ καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Legrand⁴ ὁ Buondelmonti περιγράφει μὲ ζωηρὰ χρώματα τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐξερεύνησιν τοῦ «Λαβυρίνθου»

¹) Woodward, «Brit. School Annual» XI, IV (1949), 324 κ. ἐξ.

²) Hist. compend. εἰς Patr. Gr. CXXI, 248 D.

³) Cornelius, *Creta Sacra*, Venezia 1755, I, 77 κ. ἐξ.

⁴) Legrand, *Description des îles de l' Archipel par Christophe Buondelmonti*, Paris 1897, (Publications de l' École des Langues Orientales Vivantes, 4e S. XIV, 101 κ. ἐξ. Θὰ ἤξιζε νὰ γίνῃ νεωτέρα ἐπιμελημένη

καὶ προσθέτει ὅτι ἀνέγνωσε πολλὰ ὀνόματα ἐπισκεπτῶν, οἱ ὅποιοι προηγήθησαν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπίσκεψιν (*Arma intrantium et nomina per omnia sunt*, etc)⁵. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι θὰ ἠδύναντο εὐχερῶς νὰ ἀνέλθουν εἰς τὸν XIV αἰῶνα. Καὶ ἐπιβεβαίωσιν τούτου ἔχομεν ὑπὸ ἐνὸς μεταγενεστέρου αὐτοῦ ἐπισκέπτου τοῦ «Λαβυρίνθου», τοῦ Savary, ὅστις, εἰς τὸ μικρὸν του βιβλίον τὸ ἐπιγραφόμενον *Lettres sur la Grèce faisant suite de celles sur l'Égypte* καὶ δημοσιευθὲν εἰς τὸ Amsterdam τὸ 1788, ἐκφράζεται διὰ τῶν ἀκολούθων (σ. 185): «...Après nous être promenés pendant longtemps dans l'autre éprouvante du Minotaure, nous arrivâmes à l'extrémité de l'allée qu'avoit suivi Tournefort. Nous y trouvâmes une grande salle ornée de chiffres, dont les plus anciens ne remontent pas au-delà du quatorzième siècle, etc».

Ὁ Savary δὲν ἤρκεν, ὡς γράφει, ἐνδείξεις παλαιότερας τοῦ XIV αἰῶνος. Καὶ πράγματι φαίνεται ὅτι αἱ ἐπισκέψεις εἰς τὸν «Λαβύρινθον» ἤρχισαν, ἢ τοῦλάχιστον ἐγένοντο συνήθεις, ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἰταλοὶ ἀνθρωπισταὶ ἤρχισαν νὰ ἐξυπνοῦν εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον τὸ ἐνδιαφέρον δι' ὅλα τὰ μνημεῖα καὶ τὰς ἱστορικὰς ἀναμνήσεις τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος.

MARGHERITA GUARDUCCI

ἔκδοσις. Οἱ εἰς ἐμὲ γνωστοὶ κώδικες τῆς *Descriptio* τοῦ Buondelmonti εἶναι, ἐκτὸς τοῦ Laurentianus XXIX 42, ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Cornelius καὶ τοῦ Legrand, δύο τῆς Biblioteca Vaticana (Rossianus 703 Chigianus Lat. F IV 74, ff. 25 κ. ἐξ.) καὶ ἕτερος εἰς ἰδιωτικὴν συλλογὴν τοῦ Baden.

⁵) Σελ. 130, ἐκδ. Legrand.